

MAÑARIAKO GRISA

1970eko hamarkada hasieran, Robert Smithson artistak bogan zegoen arte minimalista auzitan jarri eta artea paisaian eta naturan bertan egin zitekeelaren ideia zabaldu zuen. Hartara, sortze-ideia horri segika, lursailean prestakuntzak egiten hasi zen hainbat artista, beren proiektuak lekualdatzen, galerietatik, museoetatik eta hirietatik atera eta basamortuetara, arroiletara eta harrobietara eramanda. Horien artean zeuden Richard Long, Walter de Maria, Christo edo Michael Heizer. Paisaian edo naturan bertan egiten den esku hartze artistikoa *land art* gisa ezagutzen da artearen historian, obra iragankorrak dira, eta izugarriak dimentsio eta baliabideei dagokienez. Mañariako harrobi abandonatu batean, mugimendu horren ideiekin lerrokatzen den proiektua aurkitu dugu, Angurreta Arte Espazioa.

 JONE ALAITZ URIARTE JOXE AMANTEGI

Azkenaldian askotan gertatzen zaidanez, Instagram bidez jakin dut Mañariako harrobi batean Tanadori Yamaguchi (Nagoya, 1970) artista japoniarraren esku hartze artistikoa inauguratu berri dutela. Aitzakia probestu eta goiz euri-tsu batean abiatu gara Bizkaiko txoko horretara. Oinez heldu gara, baso heze eta hostotsu bat igaro ondoren, Angurreta harrobia izan zen horretara. Gizonen lanak eta makinen haginkadek naturari berezkoa zaion haragia jan diete hamar-kada luzetan: lehen mendia zen horretan, hutsuneak sortuta; lehen osoa eta betea zegoen horretan, barnehutsak eta ausentziak bistaratuz. Gure inguruko bazterretan asko dira mendiari egin zaizkion ustiaketak, bai iraganean bai egun ere, garai modernoek dakartzaten zalantzazko azpiegitura izugarriei bide emateko. Erauzte horien aztarna dira, adibidez, gure paisaian aurki daitezkeen aurrealde

bertikal terrazatuak, plataforma horizontalak, kanoi artifizialak, hondakindegia, karobiak eta horien alboetan sortzen diren eraikin txikiak.

Mañariako Aldebaraieta auzoan dagoen Angurreta harrobitik, zehazki, *gris mañaria* edo Mañariako grisa izenez ezagutzen den harria ustiatzen zen, tonalitate arre-beltz-beltza eta zain zuriak zituen marmolezko kareharria. Antza, orain gutxi arte, material hori asko erabiltzen zen apaingarri gisa luxuzko etxebizitza eta jauregiak atontzeko, besteak beste, zokaloak eta zutabeak egiteko. 1970eko hamarkada arte egon zen aktibo harrobia eta behin ustiaketa-lanak bukatuta, meatzaritzako erauzketa-gune hori ahanzturan geratu zen, Victor Arrizabalaga eskultoreak bizi berria eman zion arte. Durangon bizi eta lan egiten duen artistak eta Yamaguchik orain hamabost urte ezagutu zuten elkar Leonen (Gaztela eta Leon) antolatu zen talde-erakusketa ba-

tean, eta ordutik mantendu duten eten-gabeko elkarrizketaren emaitza da gaur *Denboraren aztarna* izenburua daraman proiektuan batu dutena.

Tanadori Yamaguchi eskultoreak Kyotoko unibertsitatean arte ikasketak egin zituen eta 1998. urteaz geroztik Asturiasen bizi da. Hainbat galeria eta unibertsitatearekin harremanetan dago eta bere sorkuntzak han eta hemen erakutsi ditu. Harriari aplikatutako arteetan da aditua, harria da bere eskultura askoren lehengaia, eta horregatik jaso zuen harrobi batean esku hartze artistikoa egiteko gonbidapena. Angurreta harrobirako, *site specific* edo leku horretarako apropos egin duen lau eskulturez osatutako sorkuntza aurkeztu du. Harrobiko paisaia gris eta geometrikoan, aluminiozko forma poliedrikoak sortu ditu, eskala handiko arroken artean fusionatu eta berezko paisaian txertatzen direnak. Eskulturak, altzairuzko barne-egitura eta aluminioz-

ko azala dutenak, Arrizabalagaren tailerrean egin ditu eta ondoren arroka blokeen artean kokatu ditu; harrobiko pareta bertikal eta zuzenetatik ihes egingen duten forma bihurriak dira.

Yamaguchiri lan hau egitea enkargatu ziotenean hiru baldintza jarri zizkionten: ezin zuen harri-blokerik mugitu; lanak harrobiaren historiarekin harremana izan beharko zuen; eta harrobiaren memoria bizirik mantendu beharko zuen. Hiru baldintza horiek beteta jaiotzen *Denboraren aztarna* proiektua. Artistak harri blokeen testura zimurtsua aluminiozko xaflatara eramatu du, eta horretarako Arrizabalagaren estudioan xaflak harri baten kontra zanpatu ditu, harriaren testura material distiratsuan inprima zedin. Harrobiko harri-bloke pisutsuekin gertatzen ez den bezala, eta eskulturek lehen begirada batean irudi-

katzen dutenaren aurka, eskulturak ariak dira, hutsik baitaude barrutik; haragirik ez, kasu honetan dena da hezurra eta azala. Yamaguchik Angurretako goi partean kokatu duen poliedro –hiru, lau eta bost aldekoak– luze eta malkartsuak, parean dugun Urkiolako mendilorretik bereizten den Eskubaratz mendiko siluetari jarraitzen dio, bi plano bereizi dituen margolan baten antzera.

Mañariako paisaia harritsu horrek badu, bere baitan eta harrizko bloke handien berezko dispoizioari erreparatuz gero, edertasun propioa: espiral itxurako formak bistaritzen dira, konposaketa harmonikoak begizatzen dira eta espazio hutsek erakarpen-ahalmen handia daukate. Badago honetan guztian nagusitzen den ordena-atmosfera bat, lorategi zen bat izan zatekeenaren xarma daukana. Harri blokeetara gerturatzean ikusten dugu erauzte-aktibitatearen ondorioak harri bloke handien azalean zanpatuta. Bloke batzuek marra horizontal perfektuak dituzte, altzairuzko hari helikoidalaz zerratzaz sortu diren barrurantz doazen haginkadak dira. Harriaren haragia bistara geratzen da, gris argiagoa duen barru-azala, zaina, erditik irekita. Eskua pasatzen diogu gainetik, zauri horren mina arindu ahalko bagenu bezala.

Oro har, Yamaguchiren praktika artistikoak inguratzen duen naturarekin eta paisiarekin lotura zuzena izan ohi du. Kasu honetan bezalaxe, zeina polita den ikustea nola eguzkiak, hezetasunak edota euriak, piezei zuzenean eragiten dien, ederra da ikustea nola doazen pieza hauek transformatzen eta naturaren aztarnak eskulturaren azalean markatuta geratzen diren. Iraganean espazio natural honetan gizonak eragindako markak, orain, naturak gizonak egindako sorkuntzan betiereko arrastoa utziko du. Halaber, instalazio hori denboraren joan-etorriaren lekuko ere izango da eta harrobiko terrazetara lotuta dauden forma poliedriko kateatuak, abandonatuta zegoen espazioaren irakurketa berria egiteko abagunea eskainiko digu, denboraren iragankortasuna agerian utzita.

Ibilbide interesgarria diseinatu dute harrobitik, harri bloke handiak eta Yamaguchiren eskulturak zeharkatuz, oinez, modu errazean egin daitekeen paseoa da. Naturan kokatuta dagoen instalazio horrek, gainera, Urkiolako parajeetako bista paregabeak eskaintzen ditu. Zalantzarik gabe, zoko-natural honekin gozatzeko aitzakia paregabea da. ●